

Пол-Луј Тома

ОД ВУКА ДО ВУКА

У раду се разматрају ставови лингвиста, аутора садашњих граматика и правописа хрватског, босанског и црногорског стандарда према Вуку Караџићу. Испитује се место које заузима Вук у тим нормама, непосредно и посредно, нпр. преко још увек актуелног превода Новог завјета.

Кључне речи: Вук Караџић, вуковци, босански, српски, хрватски, црногорски, стандард, норма, турцизми, Библија.

Лингвисти који су преузели на себе нормирање садашњег хрватског, босанског и новијег црногорског (за које и даље сматрамо да су можда посебни стандарди, али свакако један једини лингвистички систем) уложили су много напора да се удаље од српског како би показали посебност својих језика; највише су се ограничили на лексику, јер је то најне-стабилнији слој језика, затим на правопис, док су много ређе залазили у морфологију и синтаксу, а понекад су захватили чак и фонологију. У свему томе, какве ставове су заузимали у односу на Вука? Прегледаћемо како се према њему односе ствараоци и чувари ових норми, аутори правописа и граматика хрватског, босанског и црногорског.

1. Хрватски

Франкофонска читалачка публика је 1993. добила француски превод Вуковог чланка *Срби сви и свуда*, а у истој књизи неке одломке народних песама које је он сабрао („Часни крсти”, „Сестра Леке капетана” и „Невјера љубе Грујичине”). Међутим није се радило о књизи из области филологије или књижевности, већ о „историјским документима о српској идеологији” – што је поднаслов књиге – које су скупила, превела и коментарисала тројица Француза хрватског порекла (Мирко Грмек,

Марк Гјидара и Невен Шимац). У књизи под општим насловом *Етничко чишћење* налазимо потпури различитих текстова Гарашанина, Стојановића, Чубриловића..., као и Његоша и Вука, а све са циљем да се докаже српско насиље кроз векове. У ту сврху аутори су изабрали крваве одломке из наведених песама (таквим избором пажљиво одабраних песама могла би да се докаже виолентност било којег народа; нпр. француског, одломцима „Песме о Ролану”). Истиче се утицај личности и дела Вука Караџића на рађање и развој идеје о великој Србији: „Вук Караџић је ударио псеудо-научне темеље националистичког мита, који је омогућио да се проповеда политика ’етничког чишћења’ изван граница историјске Србије” (Grmek/Gjidara/Šimac 1993: 41).

Исту идеју срећемо, додуше у блажем облику, код садашњих познатих лингвиста из Хрватске. Нпр. Иво Прањковић, који је са Јосипом Силићем потписао новију *Граматику хрватскога језика* (Silić/Pranjković 2005) пише о „монструозној тези [...] коју је разрадио В. С. Караџић у свом чувеном чланку *Срби сви и свуда*” и која је „итекако актуална [...] нпр. најновији пројект о стварању велике Србије” (Pranjković 2008: 59). Сматрамо да такви ставови произилазе из деконтекстуализације Вукових романтичарских филолошких ставова, који су тежили ка идентификацији народа и језика. С таквим полазиштима други хрватски лингвисти кажу да је Вук „украо” хрватски; тако је Миро Качић тврдио да је Вуков *Српски рјечник* из 1818. „дјело [...] настало на хрватским темељима” и како је Вук „дакле, за књижевни *српски језик* узео *нарјечје хрватске књижевности*” (Каџић 1995: 25–26) Овај цитат преузет је из књиге са насловом *Хрватски и српски* чији је поднаслов „Заблуде и кривотворине” која је преведена на више језика и скоро да је служила као пропагандни материјал у Туђманово време.¹

Однос хрватских филолога, књижевника, па и шире хрватске публике према Вуку био је потпуно другачији у 19. веку и на почетку 20. века. Вук Караџић је 1861. проглашен почасним грађанином Загреба; Аугуст Шеноа је скупљао новац за његова сабрана дела, а о Вуковој популарности до данас најбоље сведочи судбина његовог превода *Новог завјета*.

Ако посетилац чувеног Дома Библије (у париском Латинском кварту), у којем се продају преводи Библије на огроман број светских језика, тражи Библију на хрватском, добија Караџић-Даничићев превод *Светог писма* у издању Библијског друштва², са назнаком „Croatian bible”, што

¹ В. моју рецензију те књиге (Thomas 2001: 564–571).

² Ако тражи Библију на српском добиће оригинални Караџић-Даничићев превод на ћирилици, а не неки рецентнији српски превод, као нпр. *Нови завјет* у преводу Комисије Светог архијерејског синода Спрске православне цркве.

сведочи о референцијалности Вуковог превода *Новог Завјета* без обзира на више превода истог на хрватски у 20. веку (Шарић, Рупчић, Дуда и Фућак, Распудић...). Мада у поменутој књизи Библијског друштва то није наведено, ради се о кроатизацији Милана Решетара, објављеној први пут 1895. у Будимпешти, а која је доживела многобројна издања. Занимљиво је да је пре Решетарове редакције била објављена 1877., такође у Будимпешти, друга редакција (само Караџићевог превода *Новог завјета* и Даничићевог превода *Псалама*), удаљенија од оригиналног текста јер је њен редактор, Богослав Шулек, следио правописно-језичку норму Илираца и загребачке филолошке школе, док је Решетар припадао струји хрватских вуковаца.³ Треба истаћи како су ти похрваћени преводи били много више читани него претходно објављена Библија на хрватском Матије Петра Катанчића, издата 1831. г. у Будимпешти, и превода Ивана Матије Шкарића, издата у Бечу између 1858. и 1861. Отуда и важност тих помало кроатизованих Вукових превода за формирање хрватске норме у последњој четвртини 19. и на почетку 20. века.

Хрватски вуковци, активни на крају 19. и почетком 20. века, били су присталице језичких и правописних принципа Вука Караџића, према којима су ревидирали хрватску норму, приближивши је српској норми. То су били Томо Маретић, Иван Броз, Фрањо Ивековић, Петар Будмани и др. Њих много више нападају садашњи ствараоци и чувари хрватског стандарда него самог Вука Стефановића Караџића. Већ поменути Миро Качић пребацује хрватским вуковцима „насиље над хрватским језиком” (Каџић 1995: 144). Стјефан Бабић, који већ деценијама бди над хрватским правописом, пише да Вук „није [...] ништа крив за невоље које су нас [Хрвате] задесиле у посљедњем десетљећу 19. стољећа, него хрватски вуковци који су тада дошли на хрватску језикословну позорницу. Они су, а не Караџић настојали да дотадашњи хрватски књижевни језик преусмјере на српски језични колосијек” (Бабић 2004: 136–137). Исти Бабић истиче како је независност Хрватске 1991. омогућила „ослобађајући вал од свих српских наноса [...] и ослобађање од Вуковских наноса” (Бабић 2004: 161).

Дакле, за хрватске нормативисте враћање хрватске норме у предвуковско стање заправо значи враћање у стање пре хрватских вуковаца. Деведесетих година прошлог века такмичили су се у томе. Мало ко се залагао за враћање унатраг у морфологији, које би нпр. захтевало да се једини наставак за датив, инструментал и локатив множине замени са три претход-

---

³ О те две редакције (Караџић/Даничић 1877 и Караџић/Даничић 1895) в. Vrtič 2006.

на различита наставка: појавила су се нова издања хрватских писаца 19. века у илирској језичкој правописној норми, нпр. *Под старими кровови* Ђалског. Било је више присталица такозваног коренског правописа, али ипак све се свело на постепено ретуширање правописа, како га годинама спроводи Стјепан Бабић у сарадњи са Миланом Могушом, Божићем Финком и Сандом Хам (в. нпр. Babić/Finka/Moguš 2004 и Babić/Ham/Moguš 2008). Свако ново издање доноси понеку промену (писање јата после *p* – *погрјешка*; тихо увођење морфолошког принципа – *податци...*), најпре у облику дублета, да би касније остала само „несрпска” варијанта, што је успело да наљути хрватску јавност, јер су такве промене од издања до издања довеле до конфузије и језичке несигурности. Полемике су биле посебно жустре око одвојеног или састављеног писања негативног облика глагола *хтјети* у презенту (*не ћу* и *нећу*). Други круг лингвиста је реаговао издавањем другог хрватског правописа (Матица хрватска 2007), (Badurina/Marković/Mićanović 2007) који донекле враћа вуковску норму.

Примећује се да су исти аутори који су афирмисали провуковске ставове за време Југославије сада постали ватрени поборци враћања норме у стање пре хрватских вуковаца. Иво Прањковић иронично коментарише како је Стјепан Бабић својевремено бранио Вука (1965. у чланку „Вуков и наш данашњи књижевни језик”): „и то не од било кога него од српске језикословке Милке Ивић, која је изнијела нешто приговора Караџићевим стандардолешким начелима!” (Pranjković 2008: 34).

Подсећа да је Бабић том приликом написао: „у изграђивању књижевног језика Вук је кренуо најбољим путем којему ни сувремена лингвистика не може наћи приговора. Зато и није срамота ни данас бити вуковац” (Babić 1965: 25). У другом чланку насловљеном „Уклањање хрватско-српских језичких разлика” исти Бабић је писао: „Јединствени је језик идеално рјешење и управо се због тога не може постићи ни брзо ни лако. [...] Зато ће два типа књижевног језика бити још дуго најпрактичнији излаз, све дотле док се једним језиком не буде могао написати сваки текст да се њиме не повриједи ни једна ни друга страна” (Babić 1964: 65). Сам Бабић се брани да нема на себи „унитаристичкога гријеха” и тврди да је морао тако да пише због диктатуре у време Југославије. Тврди да је наслов овог другог чланка „само јањећа кожа којом сам прикривао свога вука, оно што се тада није смјело отворено рећи” (Babić 2001: 271). У истом духу коментарише: „Да бих могао говорити о хрватскоме књижевноме језику, морао сам платити порез, хвалити Караџића” (Babić 2001: 256). Чак је сматрао потребним да у своју садашњу одбрану напише чланке (најпре објављене 2002. у часопису *Фокус*, онда 2004. прештамpane у књизи) насловљене „Је ли и Стјепан Бабић био вуковац?” (в. Babić

2004: 163–164), и „Зашто сам бранио Караџића од Милке Ивић” (в. Babić 2004: 167–168).

2. Босански

Ствараоци босанске норме углавном мисле, како се изражава један од њих, да је „ријеч о једном језику с више различитих имена (*босански, хрватски, српски*, па и *црногорски*), језику чији стандардни видови ни на који начин битније не утјечу на његову граматичко-синтаксичку структуру, и који без икаквих ограничења свако има право звати именом које је уобичајено у његовој традицији” (Palić 2007: 9). Аутори *Граматице босанскога језика* (Jahić, Halilović, Palić 2000) и *Правописа босанскога језика* (Halilović 1996) понегде се жале због дискриминације босанског језика од стране оних који га сматрају политичком или чак измишљеном творевином, али не сваљују кривицу на Вука Караџића, већ на нормативисте и стандардологе који су дошли после њега, тврдећи да се однос према језичкој традицији Бошњака „од Вукова *Ријечника* из 1852. па до данас – само погоршавао” (Halilović 1998: 63). Џевад Јахић показује велико разумевање за Вукове ставове, изнесене у чланку „Срби сви и свуда”. Истиче да се ти ставови само са савременог гледишта могу сматрати националистичким, а да то у 19. веку нису могли бити, због романтичарских концепција изједначења народа и језика. Чак одаје признање Вуку „самим тим што је [...] у својим радовима неријетко спомињао и ’Србе турскога закона’, односно ’наше мухамедовце’, значи да је он имао у виду бошњачку националну и језичку традицију и да се њоме бавио” (Jahić 1999b: 125).

Веома га хвали што је укључио у своју норму важне специфичности бошњачких говора, нарочито турцизме и глас *x*, који се данас јављају као најважније карактеристике босанског језика. Позива се на књигу Асима Пеце *Турцизми у Вуковим рјечницима* (1987) (Jahić 1999a: 33). Подвлачи како је „Вук турцизме сматрао најзначајнијим неславенским лексичким слојем у српском језику и према њима био врло толерантан” и како Вуков „став према турцизмима одликује висок степен научности и међунационалне толеранције” (Jahić 1999b: 69).

Јахић цени улогу Вука због стављања гласа *x* у норму: „Управо захваљујући Вуку глас *x* је остао у језику, тј. враћен је тамо гдје му је по етимологији мјесто. [...] Тај свој поступак образлагао је тиме што се *x* употребљавало не само у дубровачком говору и језику дубровачке књижевности већ и у говорима босанскохерцеговачких чаршија. Вук је, дакле, историјска личност заслужна за признавање и чување бошњачког наслијеђа унутар српскога језика. Он је био научно видовит човјек” (Jahić

1999b: 70). Његов „однос према сугласнику *x* на најбољи начин показује ширину и научност његова приступа кад је ријеч о бошњачкој традицији” (Јахић 1999b: 125).

Истиче се верност босанског језика Вуковој норми, посебно у акцентуацији, јер босански чува четвороакценатски систем и поста акценатске дужине, „на говорном плану”, тако да је „много ближи вуковској изворној новоштокавштини него што је то случај са српским” (Јахић 1999b: 105). Вуку одају признање на културном плану због његовог утицаја на прикупљање бошњачких народних песама – један од сакупљача, Мехмед-бег Капетановић Љубушак, чак је назван „бошњачки Вук Карацић” (в. нпр. Јахић 1999a: 27).

Због свих његових заслуга Џевад Јахић закључује да се „Вук Карацић с пуним правом може сматрати и једним од најзначајнијих имена у историји босанског језика” (Јахић 1999b: 126).

3. Црногорски

Творци црногорског стандарда имају веома амбивалентан став према Вуку Карацићу. Ослањаћемо се на радове главног творца Војислава Никчевића, као и његовог верног следбеника Аднана Чиргића, иначе члана Савјета за стандардизацију црногорског језика.

Они се поистовећују с Вуком као реформатором језика и с његовим тешкоћама: „Противници кодификације црногорског језика врло су слични некадашњим противницима реформи Вука Карацића у Србији, а и аргументација им је слична” (Ћирић 2009: 86). Истичу Вуково дробњачко, дакле црногорско порекло његове породице (тада у Херцеговини, а сада на територији Црне Горе), па према томе и његову припадност црногорским говорима.⁴ Сматрају да је веома значајно што Вук у предговору првом издању *Српског рјечника* даје „црногорске” облике придевско-заменичке деклинације типа *жутијем, свијем, мојијем, тијем* (инстр. м. и ср. р. једнине, дат., инстр., лок. сва три рода множине), *жу-тије, свије, мојије, тије* (ген. множине за сва три рода).⁵

Хвале га што у истом издању *Рјечника* даје предност облицима са јотовањем типа *ђевојка, ћерати*. Праштају донекле што није увео гра-

⁴ Не улазећи у подробнију анализу, какву имамо код Павла Ивића, о елементима дробњачког и тршићског говора код Вука (в. П. Ивић, 1991: 199–202).

⁵ Зна се да Вук нема *x* у издању *Српског рјечника* из 1818. Иначе примећујемо да све ове облике В. Никчевић употребљава у својим текстовима, док их има мало у радовима Аднана Чиргића.

феме *ś, ź* јер је ипак у фусноти Рјечника приметио да „Ерцеговци кашто изговарају с пред ј као пољско *ś*, а з као *ź*, нпр. сјекира, сјутра; изјео” (Караџић, 1966: XXIX).

Самим тим што су инсистирали на увођењу одговарајућих графема, поборници нове црногорске норме доследно примењују Вуков принцип за српски правопис „Пиши као што говориш.” Садашњи црногорски правопис за та четири јотовања дозвољава (до даљњег?) дублете типа *ђевојка / дјевојка, ћерати / тјерати, шекира / сјекира, изео / изјео*. Да се није толико инсистирало на фонетском принципу, могао се решити проблем без увођења дублета, очувањем досадашњег стандарда уз могућност да говорници читају на један или други начин према свом узусу.

Вук је имао јасан став да се не смеју мешати екавски, икавски и јекавски изговор штокавског наречја. Нпр., преузевши Фортисову „Хасанагиницу”, заменио је речи у икавском изговору одговарајућим јекавичким облицима. Кад је писао екавицом, нерадо је користио облике типа *нисам, старији*, сматрајући да би било доследније писати *несам, стареји* (в. о томе М. Ивић 1990: 48–49).

Црногорски нормативисти оберучке прихватају његов принцип, позивајући се на њега како би нападали своје колеге лингвисте који дозвољавају извештан број екавизама типа *решење, превод, последњи*, а ти екавизми су ушли у узус већег броја црногорских говорника. Посебно се Аднан Чиргић обрушава на *Речник [и]јекавизама српског језика* Бранислава Остојића и Драгомира Вујичића (Остојић/Вујичић 2000), позивајући се на брижљиво разврставање екавских и јекавских облика у Караџићевом *Рјечнику*: „Остојић-Вујичићев нормативни рјечник (*sic!*) [...] занемарује ијекавске облике које је озаконио Вук пошавши управо од црногорске и дубровачке ијекавице као модела за језичку стандардизацију” (Čirgić 2008a: 40) и „Само црногорски тип ијекавице, којег се на почетку држао и Вук, може бити нормативан у црногорској стандардној језику” (Čirgić 2008a: 55). Црногорски стандард заиста има двосложни тип ијекавице, за разлику од босанске и хрватске (садашње) норме с једносложним типом ијекавице. Престиж Вукове норме се такође одражава у очувању четвороакценатског система, мада многи црногорски говорници (па и образовани) имају староштокавски двоакценатски систем са очуваним предакценатским дужинама.

Војислав Никчевић је истакао како је „језик црногорски својом о-сновом, посредством реформе језика и правописа Вука Стеф. Караџића, ушао у најужу основицу српског језика” (Nikčević 1997: 15). Чак се Вуку приписује прва употреба синтагме „црногорски језик” (мада он наравно није мислио ни о каквом посебном језику), што је још један разлог да

му се ода признање: „први забиљежен помен оваквога именовања потиче од Вука Стефановића Караџића 1837” (Čirgić 2009: 79). Похвале онда уступају место критици због тога што није довољно подвлачио колико дуго је црногорском језику јер је „тзв. новоштокавски ’источнохерцеговачки’ идиом [...] у ствари црногорски језик” (Nikčević 2001: 7). Такође му се замера да је жртвовао црногорске специфичности ради утапања у српски језик: „Тако је нпр. 1818. године констатовао постојање гласова *ś* и *ž*, али с обзиром на њихову употребу на ограниченом простору (црногорском), није их уврстио у свој стандард” (Čirgić 2008b: 17). Истиче се да Вуково ослањање на народни језик није ништа ново у културној традицији Црне Горе: „Вуков реформистички принцип увођења народног језика у књижевност за Црну Гору је ирелевантан јер је тај принцип у њој био на снази дуго прије Вукова рођења” (Čirgić 2008a: 25). Такође се инсистира да је фонетски правописни принцип уведен у црногорску писану праксу много пре Вука („Пиши као што збориш”⁶).

Такође се подвлачи да је Караџић нанео велику неправду Црној Гори и Црногорцима,⁷ тако да би требало црногорски језик вратити у предвуковско стање: не само да није много учинио за свој црногорски матерњи језик, већ је издао своје црногорско порекло.

Занимљиво је да црногорски стандардолози оспоравају „превазиђене Вукове романтичарске етнолингвистичке ставове” (Čirgić 2007–2008: 65), имајући у виду његово залагање за један унифицирани српски језик за све Србе трију исповести, а сами стално стављају знак једнакости између државе Црне Горе, њеног конститутивног народа (чију је „уснулу црногорску свест” пробудио будитељ В. Никчевић) и његовог језика, који може само да се зове црногорским језиком.

Закључна разматрања

Вук Стефановић Караџић остаје централна референца за све ствараоце нових стандарда на основу дијалекта који је он својевремено предложио као основицу за српски књижевни језик. Хрвати осуђују његове „националистичке” идеје, али његов *Нови завјет* остаје и даље присутан; када је језик у питању не обрушавају се на Вука – неки би га чак хвалили јер се наводно ослањао на хрватски језик – него на његове хрватске

⁶ Наслов књижице за „главна правила црногорскога стандардног језика” (Nikčević 1993).

⁷ Уводна реч В. Никчевића на научном скупу „Вук Караџић и Црногорци”, одржаном на Цетињу 2004.

следбенике, хрватске вуковце. Вука највише хвале Бошњаци зато што је узео у обзир најамблематичније особине босанског језика. Црногорци су уздржанији; задовољни су што је Вук доста узео из црногорског језика, али га критикују што није довољно очувао неке његове важне специфичности ради утапања у већу целину.

Дакле, у Хрватској, Босни и Црној Гори постоје лингвисти који се донекле слажу јер сматрају да је Вук полазио од „њиховог” језика, што је сигурно најбољи доказ да је Вук узео у обзир богатство и сложеност целог српско-хрватско-босанско-црногорског лингвистичког подручја.

Било да га следе или оспоравају, да га се одричу или да су му још увек верни, Вук остаје незаобилазни стожер око кога се све врти, од којег понекад хоће да се удаље, али према којем се увек враћају. Дакле... од Вука до Вука.

БИБЛИОГРАФИЈА

- Babić 1964: Stjepan Babić, „Uklanjanje hrvatsko-srpskih jezičnih razlika”, *Jezik* 11/ 3: 65–71.
- Babić 1965: Stjepan Babić, „Vukov i naš današnji književni jezik”, *Jezik* 13/1: 23–26.
- Babić 2001: Stjepan Babić, *Hrvatska jezikoslovna prenja*, Zagreb: Nakladni zavod Globus.
- Babić 2004: Stjepan Babić, *Hrvanija hrvatskoga*, Zagreb: Školska knjiga.
- Babić/Finka/Moguš 2004: Stjepan Babić, Božidar Finka, Milan Moguš, *Hrvatski pravopis*, 8 izd., Zagreb: Školska knjiga.
- Babić/Ham/Moguš 2008: Stjepan Babić, Sanda Ham, Milan Moguš, *Hrvatski školski pravopis usklađen sa zaključcima Vijeća za normu hrvatskoga standardnog jezika*, Zagreb: Školska knjiga.
- Badurina/Marković/Mićanović 2007: Lada Badurina, Ivan Marković, Krešimir Mićanović, *Hrvatski pravopis*, Zagreb: Matica hrvatska.
- Vrtič 2006: Ivana Vrtič, „Hrvatske redakcije Karadžić-Daničićeva prijevoda *Svetoga pisma*”, *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, knj. 32 : 311–326.
- Grmek/Gjidara/Simac 1993: Mirko Grmek, Marc Gjidara, Neven Simac, *Le nettoyage ethnique*, Paris: Fayard.
- Ивић М. 1990: Милка Ивић, *О језику Вуковом и вуковском*, Нови Сад: Књижевна заједница Новог Сада.
- Ивић П. 1991: Павле Ивић, *О Вуку Караџићу*, Целокупна дела Павла Ивића IV [приредио Александар Младеновић], Сремски Карловци / Нови Сад: Издавачка књижарница Зорана Стојановића.

- Jahić 1999a: Dževad Jahić, *Bošnjački narod i njegov jezik*, Sarajevo: Ljiljan / Zenica: ZE-Company.
- Jahić 1999b: Dževad Jahić, *Bosanski jezik u 100 pitanja i 100 odgovora*, Sarajevo: Ljiljan / Zenica: ZE-Company.
- Jahić/Halilović/Palić, 2000: Dževad Jahić, Senahid Halilović, Ismail Palić, *Gramatika bosanskoga jezika*, Zenica: Dom štampe.
- Караџић 1966: Вук Караџић, *Српски рјечник 1818*, Сабрана дела Вука Караџића II, Београд: Просвета.
- Караџић 1974: *Нови Завет* (Предео Вук Караџић), Сабрана дела Вука Караџића X, Београд: Просвета.
- Караџић 1986: Вук Караџић, *Српски рјечник (1852)*, Сабрана дела Вука Караџића XI/I и XI/II, Београд: Просвета.
- Караџић/Даничић 1877: *Свето писмо. Нови завет господа нашега Исукрста. Псалми* (Шулекова редакција), Будимпешта: Виктор Хорјански.
- Караџић/Даничић 1895: *Свето писмо*, прегледано издање (Решетарова редакција), Будимпешта: Издање Британскога и иностранога библијскога друштва.
- Каџић 1995: Miro Kačić, *Hrvatski i srpski – Zablude i krivotvorine*, Zagreb : Zavod za lingvistiku Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.
- Nikčević 1993: Vojislav Nikčević, *Piši kao što zboriš*, Podgorica: Crnogorsko društvo nezavisnih književnika.
- Nikčević 1997: Vojislav Nikčević, *Crnogorski pravopis*, Cetinje: Crnogorski PEN centar.
- Nikčević 2001: Vojislav Nikčević, *Gramatika crnogorskog jezika*, Podgorica: Dukljanska akademija nauka i umjetnosti.
- Остојић/Вујичић 2000: Бранислав Остојић, Драгомир Вујичић, *Речник [u]јекавизама српског језика*, Подгорица: ЦИД.
- Palić 2007: Ismail Palić, *Sintaksa i semantika načina*, Sarajevo: Bookline.
- Pranjković 2008: Ivo Pranjković, *Sučeljavanja*, Zagreb: Disput.
- Silić/Pranjković 2005: Josip Silić, Ivo Pranjković, *Gramatika hrvatskoga jezika za gimnazije i visoka učilišta*, Zagreb: Školska knjiga.
- Thomas 2001: Paul-Louis Thomas, „Miro Kačić, *Le croate et le serbe – Illusions et falsifications*”, *Revue des Études slaves* LXXIII/2–3: 564–571.
- Halilović 1996: Senahid Halilović, *Pravopis bosanskoga jezika*, Sarajevo: Preporod.
- Halilović 1998: Senahid Halilović, *Bosanski jezik* [2., dopunjeno i izmijenjeno izd.], Sarajevo: Baština.
- Čirgić 2007–2008: Adnan Čirgić, „Doprinos Vojislava Nikčevića lingvistici”, *Matica* 32–33: 27–76, Cetinje / Podgorica: Matica crnogorska.

- Čirgić 2008a: Adnan Čirgić, „Crnogorska ijekavica u dijahroniji i sinhroniji”, *Matica* 34–35: 13–60, Cetinje / Podgorica: Matica crnogorska.
- Čirgić 2008b: Adnan Čirgić, „Istorijski razvoj crnogorskoga književnoga jezika”, *Matica* 36: 7–24, Cetinje / Podgorica: Matica crnogorska.
- Čirgić 2009: Adnan Čirgić, „Aktuelna jezička politika u Crnoj Gori”, *Matica* 37–38: 17–90, Cetinje / Podgorica: Matica crnogorska.

Paul-Louis Thomas

DE VUK À VUK

Résumé

L'article traite des rapports qu'entretiennent les auteurs des normes actuelles (grammaires, précis d'orthographe) des standards croate, bosniaque et monténégrin avec les réformes linguistiques de Vuk Karadžić.

Certains linguistes croates avancent que l'appellation „Serbes ” donnée par Vuk à tous les locuteurs de štokavien (dans l'article *Serbes tous et partout*) fait de lui le promoteur de la Grande Serbie, voire un précurseur de l'épuration ethnique, alors que l'identification entre langue et peuple était propre à l'époque romantique et que Vuk jouissait en son temps d'une grande popularité en Croatie, où sa traduction du *Nouveau Testament* a connu un grand succès. Selon certains, Vuk aurait en fait pillé le croate pour créer la langue littéraire serbe. Plus encore que Vuk, ce sont ses disciples, les „vukoviens ” croates du tournant entre le 19ème et le 20ème siècle, qui font l'objet d'attaques depuis les années 1990, avec des tentatives pour revenir partiellement à la norme orthographique croate antérieure aux réformes des „vukoviens ”.

Les prescripteurs de la norme bosniaque reconnaissent à Vuk le mérite d'avoir retenu plusieurs traits importants des parlers de Bosnie, surtout le phonème /h/ et les turcismes, désormais emblématiques du standard bosniaque.

Les créateurs de la norme monténégrine accordent aussi à Vuk le crédit d'avoir sélectionné certaines formes propres au Monténégro, mais lui reprochent de ne pas avoir suffisamment préservé les spécificités du monténégrin et d'avoir de ce fait trahi ses origines monténégrines.

Vuk Karadžić reste donc une référence incontournable pour tous ces auteurs, qu'ils le suivent sur certains points ou s'en éloignent pour d'autres.